

CYNGOR BWRDEISTREF SIROL RHONDDA CYNON TAF
GRŴP LLYWIO'R CABINET AR FATERION Y GYMRAEG
19 MEHEFIN 2017

ADRODDIAD CYDYMFFURFIO Â SAFONAU'R GYMRAEG
- I'W GYFLWYNO I GOMISIYNYDD Y GYMRAEG
2016 – 2017

ADRODDIAD Y CYFARWYDDWR ADDYSG A DYSGU GYDOL OES MEWN
TRAFODAETH Â'R AELOD PORTFFOLIO PERTHNASOL, Y
CYNGHORYDD G. HOPKINS

AWDURON: Wendy Edwards, Pennaeth Addysg yn y Gymuned
(01443 744111)

Steffan Gealy, Rheolwr Gwasanaethau'r Gymraeg
(01443 570002)

1. DIBEN YR ADRODDIAD

- 1.1 Diben yr adroddiad yw cyflwyno copi o Adroddiad Cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg 2016 - 2017 i Grŵp Llywio'r Cabinet ar faterion y Gymraeg.

2. ARGYMHELLION

Dyma'r argymhellion i aelodau o Grŵp Llywio'r Cabinet ar faterion y Gymraeg:

- 2.1 Nodi cynnwys yr adroddiad;
- 2.2 Argymell bod yr adroddiad yn cael ei gyhoeddi ar wefan Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf a'i fod ar gael ym mhob un o swyddfeydd yr awdurdod sydd ar agor i'r cyhoedd erbyn 30 Mehefin 2017 fan bellaf.
- 2.3 Gwneud trefniadau ar gyfer rhoi gwybod i'r cyhoedd bod yr adroddiad blynyddol wedi cael ei gyhoeddi.

3. RHESYMAU DROS YR ARGYMHELLION

3.1 Mae'n ofynnol i'r Cyngor, o dan safon 158, 164 a 170 ei Hysbysiad Cydymffurfio a gafodd ei gyhoeddi o dan Adran 44 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, i baratoi adroddiad ("adroddiad blynyddol") mewn perthynas â phob blwyddyn ariannol, sy'n ymdrin â'r ffordd mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'r canlynol:

- y safonau darparu gwasanaethau roedd y Cyngor o dan ddyletswydd i gydymffurfio â nhw yn ystod y flwyddyn dan sylw
- y safonau llunio polisïau roedd y Cyngor o dan ddyletswydd i gydymffurfio â nhw yn ystod y flwyddyn dan sylw
- y safonau gweithredol roedd y Cyngor o dan ddyletswydd i gydymffurfio â nhw yn ystod y flwyddyn dan sylw

4. CEFNDIR

4.1 Derbyniodd Cyngor Rhondda Cynon Taf ei Hysbysiad Cydymffurfio terfynol gan Gomisiynydd y Gymraeg ar 30 Medi 2015. Roedd yr Hysbysiad yn ymdrin â'r ddyletswydd sydd ar y Cyngor i fodloni 171 o Safonau sy'n ymwneud â'r Gymraeg a gafodd eu pennu gan Lywodraeth Cymru o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Cafodd cais i herio 14 o'r Safonau ei gyflwyno i'r Comisiynydd ar 29 Mawrth 2016.

4.2 Y dyddiad cyntaf ar gyfer gweithredu Safonau'r Gymraeg oedd 30 Mawrth 2016. Am hynny, roedd adroddiad llynedd yn ymdrin â'r ddau ddiwrnod cyntaf o weithredu'r Safonau (sef, 30 a 31 Mawrth 2016.)

4.3 Mae adroddiad eleni yn rhoi gwybodaeth am y flwyddyn lawn gyntaf o weithredu'r Safonau, ac yn wahanol i adroddiadau blynyddol blaenorol o dan Gynllun Cymraeg y Cyngor, lle roedd gofyn i ni eu cyflwyno yn ffurfiol i Gomisiynydd y Gymraeg, mae hi, erbyn hyn, yn ofynnol i ni eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor a sicrhau eu bod nhw ar gael ym mhob un o swyddfeydd y Cyngor (sydd ar agor i'r cyhoedd) erbyn 30 Mehefin 2017 fan bellaf.

4.4 Yn ogystal â hynny, mae'r Cyngor o dan ddyletswydd statudol i roi cyhoeddusrwydd i'r ffaith ei fod wedi cyhoeddi adroddiad blynyddol.

4.5 Yn ogystal â chydymffurfio â'r Safonau uchod yn 3.1, rhaid i adroddiad blynyddol eleni gynnwys y canlynol:

- (1) *nifer y cwynion a gafodd eu derbyn yn ystod y flwyddyn sy'n ymwneud â chydymffurfiaeth y Cyngor â'r canlynol: (i) darparu gwasanaethau (ii) llunio polisiâu (iii) safonau gweithredu yr oedd o dan ddyletswydd i gydymffurfio â nhw*
- (2) *nifer y staff sy'n meddu ar sgiliau Cymraeg ar ddiwedd y flwyddyn dan sylw*
- (3) *nifer yr aelodau o staff a gymerodd ran yn y cyrsiau hyfforddiant Cymraeg a gafodd eu cynnig yn ystod y flwyddyn dan sylw*
- (4) *canran yr aelodau o staff a gymerodd ran mewn cyrsiau hyfforddiant Cymraeg a gafodd eu cynnig yn ystod y flwyddyn dan sylw*
- (5) *nifer y swyddi newydd a gwag a gafodd eu hysbysu yn ystod y flwyddyn lle - (i) roedd sgiliau Cymraeg yn hanfodol, (ii) roedd hi'n ofynnol dysgu sgiliau Cymraeg ar ôl dechrau yn y swydd, (iii) roedd sgiliau Cymraeg yn ddymunol, neu (iv) doedd dim angen sgiliau Cymraeg yn ystod y flwyddyn dan sylw.*

5. Camau Nesaf

- 5.1 Os bydd Grŵp Llywio'r Cabinet ar faterion y Gymraeg yn penderfynu argymhell yr Adroddiad Cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg ar gyfer ei gymeradwyo, bydd yn cael ei gyhoeddi a'i ddsbarthu a bydd cyhoedduswydd yn cael ei roi iddo yn unol â Safonau 158, 164 a 170.
- 5.2 Mae hi'n cael ei rhagweld y bydd Comisiynydd y Gymraeg yn rhoi adborth ar yr adroddiad blynyddol, gydag argymhellion, yn ystod yr hydref.

6. GOBLYGIADAU O RAN CYDRADDOLDEB AC AMRYWIAETH

- 6.1 Does dim angen Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb.

7. YMGYNGHORI

- 7.1 Doedd cynnal proses ymgynghori ddim yn ofynnol ar gyfer yr adroddiad yma, er i'r holl feysydd gwasanaeth gyfrannu data at yr adroddiad drwy eu prosesau hunanwerthuso.

8. GOBLYGIAD(AU) ARIANNOL

- 8.1 Does dim goblygiadau ariannol yn gysylltiedig â'r adroddiad yma. Serch hynny, mae'n bosibl bydd costau ac adnoddau i'w pennu mewn perthynas â gweithredu unrhyw argymhellion gan Gomisiynydd y Gymraeg yn ogystal â pharhau i weithredu'r 171 o Safonau. Gallai peidio â chydymffurfio â safon olygu cosbau ariannol o hyd at £5,000.

9. GOBLYGIADAU CYFREITHIOL NEU DDEDDFWRIAETH BERTNASOL

- 9.1 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 a Safonau Statudol ar gyfer y Gymraeg 2015 sy'n rheoleiddio'r gwaith yma.

10. CYSYLLTIADAU Â CHYNLLUN CORFFORAETHOL / BLAENORIAETHAU CORFFORAETHOL ERAILL Y CYNGOR

- 10.1 Mae'r Gymraeg yn thema drawsdiriadol yn y Cynllun Corfforaethol ac yn effeithio ar yr holl flaenoriaethau corfforaethol gan fod angen i'r Cyngor gydymffurfio â'r Hysbysiad Cydymffurfio diwygiedig a gafodd ei gyhoeddi gan Gomisiynydd y Gymraeg ym Medi 2016.

11. CASGLIAD

- 11.1 Dyma'r ail adroddiad monitro blynyddol sydd wedi'i gyhoeddi gan y Cyngor sy'n nodi sut mae e wedi cydymffurfio â'r Safonau statudol y mae dyletswydd arno i gydymffurfio â nhw o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Er ei bod hi'n cael ei chydabod bod rhaid i ragor o waith gael ei wneud, mae'r adroddiad yn nodi'r cynnydd da sydd wedi cael ei wneud gan y meysydd gwasanaeth o ran gwreiddio trefniadau ar gyfer darparu gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg.

STRONG HERITAGE | STRONG FUTURE
RHONDDA CYNON TAF
TREFTADAETH GADARN | DYFODOL SICR

CYNGOR BWRDEISTREF SIROL RHONDDA CYNON TAF

Adroddiad Cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg
- i'w gyflwyno i Gomisiynydd y Gymraeg
2016 – 2017

Wedi'i baratoi yn unol â gofynion
Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Mehefin 2017

CYNNWYS

Cyflwyniad	tudalen 1
Uned Gwasanaethau Cymraeg	tudalen 3
Cwynion	tudalen 5
Sgiliau Cymraeg Staff	tudalen 6
Hyfforddiant	tudalen 7
Llenwi Swyddi Gwag	tudalen 7
Rhagor o wybodaeth - manylion cyswllt	tudalen 8
Atodiad 1 – Sut mae'r Cyngor wedi cydymffurfio	tudalen 9

CYFLWYNIAD: Safonau'r Gymraeg

Derbyniodd Cyngor Rhondda Cynon Taf ei Hysbysiad Cydymffurfio terfynol gan Gomisiynydd y Gymraeg ar 30 Medi 2015. Roedd yr Hysbysiad yn ymdrin â'r ddyletswydd sydd ar y Cyngor i fodloni 171 o Safonau sy'n ymwneud â'r Gymraeg a gafodd eu pennu gan Lywodraeth Cymru o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Cafodd cais i herio 14 o'r Safonau ei gyflwyno i'r Comisiynydd ar 29 Mawrth 2016. Yn dilyn ystyriaeth ac ymgynghori pellach, penderfynodd Comisiynydd y Gymraeg na ddylid cymhwyso unrhyw gamau i 9 o'r Safonau oedd yn destun her ac y dylid cymhwyso amrywiad i 5 o'r Safonau oedd yn destun her. Cafodd yr Hysbysiad Cydymffurfio diwygiedig ei gyflwyno i Gyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf ar 9 Medi 2016.

Gweledigaeth

Mae Cyngor Rhondda Cynon Taf yn ymrwmo i greu amgylchedd sy'n annog eu trigolion i ddefnyddio'r Gymraeg wrth gysylltu â'r Cyngor. Mae'r Cyngor hefyd yn cefnogi'i staff i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

Llywodraethu ac atebolrwydd

Yn 2014, sefydlodd y Cyngor Grŵp Llywio'r Cabinet ar faterion y Gymraeg yn is-bwyllgor o Gabinet y Cyngor. Grŵp traws-bleidiau yw hwn sy'n cynnwys cynrychiolwyr o'r gymuned. Mae'r Grŵp Llywio'r Cabinet ar faterion y Gymraeg yn goruchwyllo datblygiadau strategol, yn ystyried adroddiadau gan adrannau perthnasol ar faterion sy'n ymwneud â'r Gymraeg, yn cyflwyno argymhellion i Gabinet y Cyngor ac yn monitro datblygiadau Cyngor cyfan. Mae cyfrifoldeb arno i asesu Cynllun Gweithredu Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg, gan fonitro cynnydd y Cyngor wrth iddo geisio bodloni Safonau'r Gymraeg.

Yn ogystal â hynny, mae Gweithgor sy'n cynnwys Prif Swyddogion wedi cael ei sefydlu i sicrhau bod y newidiadau gweithredol gofynnol yn cael eu gwireddu, ynghyd â dull cydweithiol a fydd yn cynorthwyo gwasanaethau i fynd i'r afael ag unrhyw feysydd i'w gwella.

Cysylltiadau â Pholisïau a Blaenoriaethau'r Cyngor: mae ymrwymïadau'r Cyngor o dan Safonau'r Gymraeg yn rhan o'i ddogfennau cynllunio gan gynnwys Cynllun Gwella 2015, Cynllun Cydraddoldeb Strategol y Cyngor, Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg a Chynllun Corfforaethol 2016-2020. Mae blaenoriaethau'r Cyngor hefyd yn cael eu llywio gan ddeddfwriaeth ddiweddar sy'n cynnwys Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a

Deddf Gofal Cymdeithasol a Llesiant 2016, sy'n gosod dyletswydd ar y Cyngor i gryfhau'r Gymraeg. Mae'r Ddeddf gyntaf yn ei gwneud hi'n ofynnol i gyrff cyhoeddus weithio tuag at saith nod cenedlaethol. Un o'r rhain yw 'Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu'. Mae'r ail Ddeddf yn gofyn i sefydliadau gwasanaeth cyhoeddus ystyried y gwasanaethau gofal a chymorth maen nhw'n eu darparu ar gyfer siaradwyr Cymraeg.

Rhoi Adroddiad

Mae eleni wedi parhau i fod yn flwyddyn o drawsnewid. Yn flaenorol, roedd Cynllun y Gymraeg yn cael ei weithredu, yn unol â Deddf yr Iaith Gymraeg 1993, ond erbyn hyn, mae gofyn i ni weithredu yn unol â Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Oherwydd yr amrywiadau sydd wedi'u cymhwyso i rai o'r Safonau gan Gomisiynydd y Gymraeg yn dilyn proses apelio, mae'r adroddiad yma'n cynnwys y Safonau perthnasol yn swyddogol, y mae rhaid i'r Cyngor gydymffurfio â nhw.

Caiff yr adroddiad ei gyflwyno ar 30 Mehefin, yn unol â Safonau 158, 164 a 170 ac (ynghyd ag Atodiad 1) yn nodi sut mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'r Safonau atodol canlynol:

Safon Cyflenwi Gwasanaethau

Safon Gweithredu

Safon Llunio Polisi

Mae'r adroddiad hefyd yn cyflwyno data ar y dangosyddion gofynnol: hynny yw

- nifer y staff sy'n meddu ar sgiliau Cymraeg (Safon 151)
- nifer y staff a gafodd hyfforddiant Cymraeg (Safon 152)
- canran y staff a gymerodd ran yn un o'r cyrsiau uchod (Safonau 128/152)
- nifer y swyddi newydd a'r swyddi gwag a gafodd eu categoreiddio fel swyddi sy'n gofyn (i) bod sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol; (ii) bod angen dysgu sgiliau yn y Gymraeg unwaith y bydd rhywun yn cael ei benodi i'r swydd; (iii) bod sgiliau yn y Gymraeg yn ddymunol; neu (iv) nad oedd sgiliau yn y Gymraeg yn angenrheidiol
- nifer y cwynion a gafodd y Cyngor

Uned Gwasanaethau Cymraeg

Mae'r Cyngor yn cydnabod y dylid rhoi blaenoriaeth uchel i Safonau'r Gymraeg o ystyried y risgiau cysylltiedig o fethu â chydymffurfio. Mae'n cydnabod bod angen cefnogaeth y Cyngor cyfan i allu cynnig a hyrwyddo Gwasanaethau Cymraeg o'r man cyswllt cyntaf. Mae'r Cyngor yn buddsoddi mewn Uned Gwasanaethau Cymraeg gadarn sy'n cynnwys 13 (2016/2017) o weithwyr. Mae'n gweithio i gefnogi holl wasanaethau'r Cyngor drwy wneud y canlynol:

- rhoi cyngor a chymorth i'r holl wasanaethau ynglŷn â'u dyletswyddau o dan y Safonau.
- cyfieithu dogfennau ar gyfer y cyhoedd
- nodi meysydd methu â chydymffurfio posibl
- atgyfeirio cwynion ffurfiol mewn perthynas â methu â chydymffurfio i Swyddog Cwynion y Cyngor
- cofnodi cwynion anffurfiol gan gwsmeriaid a pharatoi adroddiadau chwe-misol ar gyfer Gweithgor y Gymraeg
- adrodd ar ddatblygiadau i Grŵp Llywio'r Cabinet ar faterion y Gymraeg a Gweithgor y Gymraeg
- hwyluso pwyllgorau staff, e.e. Gweithgor y Gymraeg (Y Gweithgor)
- bod yn bresennol yn y Fforwm Iaith
- cydweithio â sefydliadau Cymraeg y gymuned fel sy'n briodol

Er mwyn mynd i'r afael â'r risgiau, mae'r Uned Gwasanaethau Cymraeg wedi meithrin perthynas gyda phob gwasanaeth er mwyn cefnogi'r broses o roi'r Safonau ar waith. Mae systemau monitro wedi'u sefydlu i sicrhau bod y gweithdrefnau a gaiff eu cyflwyno yn hwyluso'r deilliant rydyn ni'n bwriadu'i gyflawni - sef normaleiddio'r defnydd o'r Gymraeg ac annog defnydd ohoni.

Mae'r Uned Gwasanaethau Cymraeg wedi diweddarau Polisi'r Gymraeg / Canllaw i Staff y Cyngor i adlewyrchu'r gofynion statudol newydd. Yn ogystal â hynny, sicrhawyd cyllid ychwanegol, yn groes i'r duedd, i alluogi ailstrwythuro a chynyddu gallu'r Uned Gyfieithu.

Parhawyd i roi cyfarwyddyd i Brif Swyddogion a Rheolwyr Gwasanaeth yn ystod 2016/2017 i sicrhau eu bod nhw'n deall sut bydd y Safonau statudol yn effeithio ar wasanaethau ac yn sgîl hynny, bod y gwasanaethau yn parhau i fynd i'r afael â gofynion a goblygiadau penodol. Yn ogystal â hynny, sicrhawyd cyllid ar gyfer rhoi hyfforddiant (sesiwn o 3 awr) i'r holl staff rheng flaen. Roedd yr hyfforddiant yn cynnwys deall y Safonau sy'n berthnasol i Staff y Gwasanaeth i Gwsmeriaid a sut mae'r rhain yn effeithio ar eu rôl, a phwysigrwydd cynnig gwasanaeth i

gwsmeriaid o safon uchel i bob cwsmer. Roedd yr hyfforddiant hefyd yn cynnwys sesiynau iaith, e.e. cyfarch a sgwrsio yn Gymraeg (syml). Bydd Swyddog yr Iaith Gymraeg hefyd yn parhau i roi cyflwyniadau.

Fe barhaon ni i baratoi a dosbarthu dogfennau cyfarwyddyd, gan gynnwys: *y llyfryn 'Cymraeg: Beth Sydd Wedi Newid? (What's Changed?) i staff (ar ffurf PDF) ar ryngrwyd fewnol y Cyngor, yn ogystal â dogfen Canllawiau Estynedig y Safonau a llyfryn TGCh 'Cymorth ar flaen eich bysedd' (Welsh @your fingertips) a matiau llygoden sy'n cynnwys cyfarchion Gymraeg.*

Yn rhan o ofynion y Cyngor i baratoi strategaeth 5 mlynedd o dan Safon 145, fe ymgynghoron ni â thrigolion Rhondda Cynon Taf i gasglu adborth ar eu blaenoriaethau ar gyfer gwasanaethau Cymraeg (Ebrill - Mehefin 2016). Yn ogystal â hynny, ymgynghoron ni â Menter Iaith, aelodau o'r Fforwm Iaith (Grŵp Strategol y Gymraeg yn Rhondda Cynon Taf), Uwch Dîm Arwain y Cyngor, gwasanaethau Cyngor mewnol ac Aelodau o'r Grŵp Llywio'r Cabinet ar faterion y Gymraeg. Llywododd canlyniadau'r ymgynghoriad y strategaeth 5 mlynedd mewn cydweithrediad â Sbectrwm, sef, sefydliad sydd â phrofiad helaeth o gynllunio iaith; Menter Iaith ac aelodau o'r Fforwm Iaith, Gwasanaethau Cyngor ac Aelodau Etholedig.

Yn ogystal â hynny, sicrhodd yr Uned Gwasanaethau Cymraeg wasanaeth dau swyddog graddedig i ymgymryd â phrosiect ymchwil (parhaus) i hyrwyddo darparu gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg yn y cymunedau lleol. Prif nodau'r prosiect yma yw:

- Edrych yn fanwl ar y lefel bresennol o wasanaethau Cymraeg a dwyieithog sy'n cael eu darparu gan y Rhaglen Trechu Tlodi, Cymunedau yn Gyntaf a chlybiau gwaith maen nhw'n eu comisiynu.
- Nodi bylchau yn sgiliau iaith Gymraeg y rheiny sy'n gysylltiedig â chyflwyno rhaglenni, clybiau gwaith a gweithgareddau o'r fath ;
- Darparu argymhellion i noddwr y prosiect a all helpu i lywio strategaeth yr awdurdod a bodloni'r Safonau Cymraeg o fewn ei brosesau a'i weithdrefnau.

Bydd adroddiad yn cael ei gyflwyno yn 2017/2018 a fydd yn tynnu ar y dystiolaeth a'r data a gafodd eu casglu.

Gan adeiladu ar y berthynas iach rhwng yr Uned Gwasanaethau Cymraeg a meysydd gwasanaeth trawsbynciol eraill, cytunwyd y byddai gofyn i'r holl wasanaethau gynnwys datblygiadau

perthnasol yn eu Hadroddiadau Hunanarfarnu Blynyddol, oherwydd arwyddocâd y Safonau. Mae'r manylion sydd wedi'u nodi gan bob gwasanaeth i'w gweld yn Atodiad 1, yn unol â Safonau 158, 164 a 170.

CWYNION: SAFON 158(2) 164(2) 170(2)(d)

Derbynion ni'r cwynion canlynol yn 2016 a 2017:

Dyddiad y Gŵyn	Natur	Drwy	Deilliant/Ymateb
Gorffennaf 2016	Gwasanaethau Hamdden: Honiad o fethu â chydymffurfio â Safonau 81 ac 84 y mae rhaid i'r Cyngor gydymffurfio â nhw yn ôl y gyfraith.	Comisiynydd y Gymraeg	Parhaus, fel roedd y sefyllfa ar 31 Mawrth 2017. Safon 81: Yn dilyn ymchwiliad gan Gomisiynydd y Gymraeg, y canfyddiad sydd wedi'i gynnig yw nad yw Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf wedi methu â chydymffurfio â Safon 81 yn yr achos yma, ar y sail bod y person sy'n cynnig y gwersi nofio yn Gymraeg ar ei ran yn hyrwyddo'r gwersi ac yn eu hysbysebu yn Gymraeg. Safon 84: Yn dilyn ymchwiliad gan Gomisiynydd y Gymraeg, y canfyddiad sydd wedi'i gynnig yw nad yw Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf wedi methu â chydymffurfio â Safon 84 yn yr achos yma, ar y sail nad yw'r Cyngor yn cynnig gwersi nofio drwy gyfrwng y Gymraeg ar sawl lefel, er bod gwersi nofio drwy gyfrwng y Saesneg yn cael eu cynnig ar y lefelau hynny. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn

			cynnig bod y Cyngor yn paratoi cynllun gweithredu a fydd yn datgan pa gamau y bydd yn eu cymryd er mwyn cydymffurfio â safon 84 mewn perthynas â gwersi nofio.
Rhagfyr 2016	Gwasanaeth Pensiwn: Honiad o fethu â chydymffurfio â Safon 1	Comisiynydd y Gymraeg	Parhaus, fel roedd y sefyllfa ar 31 Mawrth 2017. Cylch Gorchwyl sydd wedi'i gynnig yn dilyn ymchwiliad Comisiynydd y Gymraeg ynglŷn â'r diffyg cydymffurfio posibl. Derbyniwyd y Safonau ar 23 Mawrth 2017.

SGILIAU CYMRAEG Y STAFF: SAFON 170(2)(a)

Mae'r rhan yma'n nodi'n fras nifer y gweithwyr/deiliaid swyddi oedd â sgiliau Cymraeg ar ddiwedd 2016 - 2017 (Ebrill 2017). Mae'r ffigurau yma'n seiliedig ar y cofnodion sy'n cael eu cadw yn unol â Safon 151, yn seiliedig ar ofynion Safon 127.

Nifer sylfaenol y staff*	Lefel y gallu: 	Rhugl	%	Eithaf rhugl	%	Cyfan swm	%
14,495	Pob aelod o staff	800	5.52	395	2.73	1,195	8.25
8,074	Staff mewn ysgolion	564	6.99	327	4.05	891	11.04
6,421	Staff sydd ddim mewn ysgolion	236	3.68	68	1.06	304	4.74

* Dydy'r nifer yma ddim yn cynrychioli nifer y gweithwyr - mae'n cynnwys cyflogaeth luosog, hynny yw, mae un gweithwr wedi'i gyfrif ar gyfer

pob swydd sydd gydag ef. Mae'n cynnwys gweithwyr achlysurol hefyd

HYFFORDDIANT AR GYFER STAFF: SAFON 170 (2) b+c

Cafodd y cyrsiau canlynol eu darparu rhwng 2016 a 2017: Mae'r ffigurau yma'n seiliedig ar y cofnodion sy'n cael eu cadw yn unol â Safon 152, yn seiliedig ar ofynion Safon 128.

Recriwtio a hysbysebu.

Mae un sesiwn wyneb yn wyneb wedi cael ei chynnal ers mis Medi - doedd dim un o'r cynrychiolwyr yn gofyn am y cwrs drwy gyfrwng y Gymraeg.

Rheoli Cyflawniad (Perfformiad)

Mae un sesiwn wyneb yn wyneb wedi cael ei chynnal ers mis Medi - doedd dim un o'r cynrychiolwyr yn gofyn am y cwrs drwy gyfrwng y Gymraeg.

Gweithdrefnau Cwynion a Disgyblu - dim cyrsiau wedi cael eu darparu

Cyrsiau ymsefydlu - mae un sesiwn ymsefydlu wedi cael ei chynnal ar gyfer graddedigion a phrentisiaid. Doedd dim un o'r cynrychiolwyr yn gofyn am y cwrs drwy gyfrwng y Gymraeg.

Ymdrin â'r cyhoedd - mae un cwrs gwasanaethau i gwsmeriaid wedi cael ei gynnal ers mis Medi - doedd dim un o'r cynrychiolwyr yn gofyn am y cwrs drwy gyfrwng y Gymraeg.

Iechyd a Diogelwch - does dim hyfforddiant wyneb yn wyneb wedi cael ei ddarparu.

LLENWI SWYDDI GWAG: SAFON 170 (ch)

Rhwng 2016 a 2107, cafodd y swyddi canlynol eu hysbysebu, a chafodd ei nodi bod angen sgiliau Cymraeg ar eu cyfer. Mae'r ffigurau yma'n seiliedig ar y cofnodion sy'n cael eu cadw yn unol â Safon 154, yn seiliedig ar ofynion Safon 136.

Sgiliau Cymraeg	Angen dysgu	0
Sgiliau Cymraeg	Dim gofyn amdany nhw	85
Sgiliau Cymraeg	Dymunol	250

Sgiliau Cymraeg	Hanfodol	11
-----------------	----------	----

Rhagor o wybodaeth:

Uned Gwasanaethau Cymraeg

Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf

Pafiliwn A

Cwm Clydach

Tonypandy

Rhondda Cynon Taf

CF40 2XX

Ffôn: 01443 570001

Atodiad 1

Sut mae'r Cyngor wedi cydymffurfio

Mae'r canlynol yn nodi manylion ar sut mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'r Safonau perthnasol yn ystod 16/17 ar sail Hunanasesiadau Gwasanaethau Unigol.

Cymunedau a Ffyniant

Ymgwymerodd Menter Iaith ag adolygiad i edrych yn fanwl ar y gwasanaethau iaith Gymraeg a dwyieithog sy'n cael eu darparu gan y tair rhaglen Trechu Tlodi, sef, Cymunedau yn Gyntaf, Dechrau'n Deg a Theuluoedd yn Gyntaf.

Mae cynnydd da wedi'i wneud o ran gweithredu argymhellion yr adroddiad. Mae hyn yn cynnwys:

Pennu swyddog dynodedig i helpu i roi dull strategol ar waith wrth gynllunio a darparu gwasanaethau yn y tair rhaglen.

Cynnal archwiliad o fedrau a gallu'r staff mewn perthynas â'r Gymraeg.

Arwyddion dwyieithog a deunyddiau hyrwyddo/cyhoeddusrwydd - mae pob swyddfa ag arwydd dwyieithog erbyn hyn.

Canllawiau arfer da wrth gysylltu ag aelodau o'r cyhoedd a defnyddwyr gwasanaethau dros y ffôn - yn ystod mis Awst a mis Medi 2016, cafodd yr holl staff Hyfforddiant i Dderbynwyr.

Mae gan bob aelod o staff lofnod e-bost corfforaethol dwyieithog a mynediad at y ddogfen 'Cymraeg. Beth sydd wedi newid?' erbyn hyn.

Mae sefydlu carfan comisiynu sengl, yn rhan o'r gwasanaeth Cymunedau a Ffyniant, yn sicrhau bod gofynion Safonau'r Gymraeg yn cael eu gwreiddio yn y contractau sy'n cael eu comisiynu gan y gwasanaeth. Mae Swyddogion Cydymffurfio a Monitro wedi cael eu penodi i'r garfan i sicrhau bod partneriaid yn dilyn y gofyniad yma.

Ar hyn o bryd, mae adolygiad o'r holl waith sy'n cael ei gomisiynu yn cael ei gynnal gyda ffocws allweddol ar y gofynion mewn perthynas â'r Gymraeg. Bydd canfyddiadau'r gwaith yma'n cael eu defnyddio i lywio penderfyniadau comisiynu yn y dyfodol.

Gwasanaeth Tai Cymunedol

Yn y gwasanaeth yma, mae 5 o siaradwyr Cymraeg rhugl. Mae dau aelod o staff yn dysgu Cymraeg hefyd. Maen nhw wedi cael amser allan o'r swyddfa i fynd i ddsbarthiadau Cymraeg ac mae'r gwasanaeth wedi ariannu hynny.

Rydyn ni wedi sicrhau bod pob aelod o staff yn gyfarwydd â gofynion Safonau'r Gymraeg mewn cyfarfodydd carfan ac maen nhw wedi cael eu cyfeirio at yr hyfforddiant sydd ar gael drwy'r

fewnrwyd. Mae Arweinwyr Carfan wedi cael y dasg o sicrhau bod y deunydd darllen sy'n ymwneud â'r gwasanaeth yn cael ei gyfieithu.

Os yw gwybodaeth bersonol yn cael ei chasglu, er enghraifft, ffurflen gais ar gyfer tai, yna, rydyn ni'n gofyn beth yw'r dewis iaith. Mae pob aelod o staff yn ateb y ffôn yn Gymraeg ac mae Cymraeg yn cael ei siarad yn aml yn y swyddfa ac mae hynny'n cael ei annog.

Gwasanaethau i Oedolion

Mae gwaith wedi parhau yn 2015/16 mewn perthynas â rhoi'r cynllun gweithredu 'Mwy na Geiriau' ar waith. Cafodd y cynllun yma ei gyflwyno yn dilyn cyflwyno fframwaith strategol Llywodraeth Cymru ar gyfer gwasanaethau Cymraeg mewn Iechyd a Gofal Cymdeithasol.

Yn gyffredinol, mae cynnydd da yn cael ei wneud yn y Gwasanaethau i Oedolion wrth i ni barhau i symud tuag at fod yn wasanaeth 'cynnig gweithredol', lle rydyn ni'n symud y cyfrifoldeb yn gyfan gwbl oddi ar ddefnyddwyr i ofyn am wasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg - mae'r gwasanaethau yn sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei chynnig erbyn hyn.

Mae'r Gwasanaethau i Oedolion yn cynnig y Gymraeg yn iaith cyfathrebu i bobl sy'n ffonio'r llinell 'Ymateb ar Unwaith' - maen nhw'n cael y cyfle i ddewis yr opsiwn Cymraeg neu'r opsiwn Saesneg. Os yw'r opsiwn Cymraeg yn cael ei ddewis, mae'r galwr yn cael ei ddargyfeirio i siaradwr Cymraeg. Mae modd datblygu a chefnogi'r cynnig yma drwy wasanaethau tymor byr a thymor hir.

Yn 2015/16, fe ddiwygion ni ein systemau gwybodaeth er mwyn i ni allu cofnodi/adlewyrchu dymuniadau defnyddwyr gwasanaeth mewn perthynas â chyfathrebu ar lafar neu'n ysgrifenedig. Rydyn ni wedi cysylltu â siaradwyr Cymraeg sy'n hysbys i ni er mwyn adolygu eu gofynion.

Rydyn ni wedi parhau i godi a hyrwyddo ymwybyddiaeth iaith ymhlith ein staff i gyd. Rydyn ni'n annog staff i ymgymryd â chysiau Cymraeg a hyfforddiant gloywi (ar gyfer siaradwyr Cymraeg yn y gweithle) ac yn rhoi'r cyfle iddyn nhw wneud hynny.

Mae holl wybodaeth Gofal Cymdeithasol i Oedolion ar gyfer y cyhoedd yn cael ei chyfieithu, gan gynnwys yr wybodaeth sydd ar wefan y Cyngor a gwefan DEWIS. Mae posteri 'Welsh on the Wall' wedi cael eu dosbarthu i'n cartrefi gofal. Maen nhw'n dangos cyfarchion ac ymadroddion allweddol. Mae'r rhain yn cael eu harddangos yn swyddfeydd y cartrefi.

Bydd 'Fframwaith strategol ar gyfer gwasanaethau Cymraeg mewn Iechyd, gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol 2016-19' yn cael ei fabwysiadu a bydd camau gweithredu sy'n deillio o hynny yn diweddarau ein cynllun gweithredu 'Mwy na Geiriau' a byddwn ni'n parhau i ganolbwyntio ar ddeall gofynion ein defnyddwyr gwasanaeth o ran y Gymraeg.

Gwasanaethau i Oedolion: Trawsnewid

Rhan 1

Mae pob ffrwd waith o fewn y cynllun gweithredu rhanbarthol yn rheoli ei gofynion ei hun o ran cyfieithu unrhyw ddeunydd ar gyfer y cyhoedd i'r Gymraeg (e.e. yr ymgynghoriad cyhoeddus).

Bydd y dogfennau ffurfiol sy'n deillio o'r gwaith rydyn ni'n ymgymryd ag ef yn y cynllun, i gyd yn cael eu cyfieithu i'r Gymraeg (e.e. datganiad o fwriad ar gyfer pobl hŷn, y strategaeth cynhalwyr (gofalwyr) ac ati, yr holl ddeunydd ymgysylltu / wedi'i gyhoeddi).

Rhan 2

Hyfforddi a Datblygu'r Gweithlu Gofal Cymdeithasol

Dangosodd Data Gweithlu a gafodd eu casglu ym mis Rhagfyr 2015 bod 157 o weithwyr cymdeithasol ar draws yr holl ddarparwyr partner, yn cydnabod meistrolaeth (unrhyw lefel) ar yr iaith Gymraeg. O fewn yr Awdurdod Lleol, mae 102 o aelodau o staff (uwch reolwyr a staff gwaith cymdeithasol yn bennaf) wedi'u nodi yn unigolion sy'n ddigon hyderus i weithio gyda'r cyhoedd drwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae pob cyhoeddiad, gan gynnwys rhaglenni hyfforddiant, yn ddwyieithog erbyn hyn.

Mae pob aelod o staff yn gwybod am y gofynion o ran yr iaith Gymraeg a sut bydd hyn yn effeithio ar ei swyddogaeth a'i faes gwasanaeth.

Prynu a Chomisiynu

Mae'r fframwaith monitro contractau yn cadw gwylidwriaeth gyson ar gydymffurfiaeth pob darparwr â Mesur y Gymraeg.

Mae'r garfan yn gwybod bod siaradwr Cymraeg yn ei phlith a fydd yn gallu ymdrin ag unrhyw ymholiadau yn Gymraeg.

Mae gwersi Cymraeg yn cael eu cynnig i bob gweithiwr, ac mae hyn yn cael ei hysbysebu trwy gylchlythyrau e-bost.

Gwasanaeth Gwella Gwasanaethau a Hawliau Lles

Mae gwasanaethau rheng flaen sy'n ymdrin yn uniongyrchol â defnyddwyr gwasanaeth yn cynnig cyfathrebu yn Gymraeg ac mae trefniadau wedi cael eu gwneud gyda siaradwyr Cymraeg sy'n rhan o'r gwasanaeth i ymdrin ag ymholiadau o'r fath yn ôl yr angen. Mae defnyddwyr gwasanaeth sydd yn dewis cyfathrebu yn Gymraeg yn cael eu hamlygu yn system SWIFT. Hyd yma, does neb wedi gofyn am gyfathrebu yn Gymraeg.

Mae ein holl ddeunydd sydd wedi'i baratoi ar gyfer aelodau o'r cyhoedd yn cynnwys cyfieithiad i'r Gymraeg ac mae'r garfan cwynion yn ei gwneud hi'n bosibl i'w hachosion gael eu clywed yn Gymraeg os oes angen.

Hamdden, Parciau a Phrofedigaethau

Gwasanaethau Cofrestru a Phrofedigaethau

Mae'r gwasanaethau yn rhoi'r cyfle i gynnal seremonïau priodas a sifil yn Gymraeg.

Mae'r holl staff rheng flaen wedi cael hyfforddiant iaith Gymraeg.

Mae'n ofynnol i staff newydd ymgymryd â hyfforddiant iaith Gymraeg.

Mae ceisiadau ar gyfer darparu gwasanaethau yn Gymraeg yn cael eu cofnodi ar gyfer dadansoddi tueddiadau.

Mae newidiadau yn y ffordd mae'r gwasanaeth yn cael ei ddarparu yn cynnwys y Gymraeg ym mhob ystyriaeth.

Mae'r systemau ffôn wedi cael eu gwella ar gyfer cyhoeddiadau dwyieithog.

Gwasanaethau Hamdden

O safbwynt darparu gwybodaeth, mae safleoedd hamdden yn cyfrannu'n dda er mwyn bodloni meini prawf Mesur y Gymraeg.

Mae rhaglen o ddiweddariadau wedi dechrau ar gyfer arwyddion cyfeirio yn y canolfannau.

Mae'r holl gyfleusterau yn cael eu diweddarau ac mae gwaith adeiladu a datblygu yn cael ei wneud.

Mae'r holl daflenni, posteri, baneri ac ati, yn cael eu darparu gan garfan marchnata'r Cyngor ac mae'r rhain yn gwbl ddwyieithog ac yn bodloni'r meini prawf.

Mae pob aelod o staff wedi ymgymryd â sesiynau hyfforddiant Cymraeg ac yn gwybod am ei gyfrifoldebau o dan y Mesur.

Mae pob contract caffael diweddar wedi gofyn i ddarpar gyflenwyr i sicrhau bod unrhyw wybodaeth offer ffitrwydd ar gael yn Gymraeg, er mwyn i gwsmeriaid wneud dewis gwybodus wrth ddefnyddio'r offer.

Gwasanaethau i Blant

Mae'r Gwasanaethau i Blant yn cydymffurfio â'r Safonau Cymraeg sylfaenol. Mae pob aelod o staff sy'n rhan o'r Gwasanaethau i Blant yn gwybod am y gofynion o ran yr iaith Gymraeg a sut mae hyn yn effeithio ar ei swyddogaeth a'i faes gwasanaeth. Mae gwasanaethau rheng flaen sy'n ymdrin yn uniongyrchol â defnyddwyr gwasanaeth yn cynnig cyfathrebu yn Gymraeg ac

mae trefniadau wedi cael eu gwneud gyda siaradwyr Cymraeg sy'n rhan o'r gwasanaeth i ymdrin ag ymholiadau o'r fath yn ôl yr angen. Mae defnyddwyr gwasanaeth sydd yn dewis cyfathrebu yn Gymraeg yn cael eu hamlygu yn system SWIFT.

Mae staff yn cael eu hannog a'u cefnogi i ymgymryd â hyfforddiant fydd yn eu galluogi i siarad Cymraeg. Mae gwybodaeth berthnasol wedi cael ei rhoi i reolwyr mewn cyfarfodydd ac maen nhw wedi ymgymryd â modiwlau e-ddysgu mewn perthynas â mesurau'r Gymraeg. Mae gwybodaeth berthnasol ac unrhyw ddiweddariadau wedi cael eu rhoi i'r staff mewn cyfarfodydd carfan.

Mae gwefan Bwrdd Diogelu Cwm Taf a gwefan Plant sy'n Derbyn Gofal yn ddwyieithog.

Mae unrhyw ddeunydd darllen ynglŷn â Phlant sy'n Derbyn Gofal ac Amddiffyn Plant ar gyfer y cyhoedd yn ddwyieithog.

Mae'r holl gyhoeddiadau yn ddwyieithog.

Iechyd yr Amgylchedd, Safonau Masnach a Diogelwch y Gymuned

Ers y gwerthusiad gwasanaeth olaf, rydyn ni wedi cymryd camau i sicrhau:

bod staff rheng flaen sy'n ateb y ffôn a staff derbynfeydd yn cael hyfforddiant.

bod hyfforddiant Cymraeg i Ddechreuwyr yn cael ei hyrwyddo ymhlith carfanau sydd ddim â digon o siaradwyr Cymraeg ar hyn o bryd.

bod ffurflenni ac ati, sy'n cael eu defnyddio i gyfathrebu â busnesau, yn ddwyieithog.

bod swyddogion sydd yn hyfedr yn y Gymraeg o fewn y gwasanaeth, ac mae nifer ohonyn nhw yn hapus i ddefnyddio'r Gymraeg wrth eu gwaith ac wedi gwneud hynny.

ein bod ni'n mynd ati i gasglu gwybodaeth am ddewisiadau iaith pobl, a bydd hynny'n cael ei gofnodi ar fas data Flare. Ar hyn o bryd, rydyn ni'n cynnig anfon llythyrau yn Gymraeg os oes angen.

Os yw'n cael ei nodi ar gynlluniau hyfforddiant unigol bod angen hyfforddiant Cymraeg, mae Uwch Reolwyr yn rhoi Blaenoriaeth 1 i hyn yn y gwerthusiad o anghenion hyfforddiant.

Yn rhan o gytundeb gwasanaeth Safonau Masnach gyda TS Broadcast, mae taflenni gwybodaeth ar gyfer defnyddwyr a busnesau yn cael eu huwchlwytho'n awtomatig i'r rhyngwyd yn y Gymraeg a'r Saesneg.

Gofal i Gwsmeriaid

Mae'r gwasanaeth yn cael ei gynrychioli ar weithgor y swyddog iaith Gymraeg. Darparodd ymateb manwl i Fesur y Gymraeg ac mae'n cael ei gynnwys yn nhrefniadau monitro'r cynllun gweithredu corfforaethol.

Gwasanaethau Rhoi Gwybodaeth (Canolfan Alwadau a Chanolfannau iBobUn)

Mae unigolion sy'n ffonio'r Ganolfan Alwadau yn cael eu cyfarch yn Gymraeg mewn modd sydd ddim yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Mae pob rhif sydd wedi'i gyhoeddi yn cynnig cyfarchiad dwyieithog ac opsiwn 'Pwyswch 1 am y Gymraeg'. Hyd yma, mae 0.4% o gwsmeriaid wedi dewis yr opsiwn yma.

Mae 14% o ymgynghorwyr sy'n ateb y ffôn yn ystod y dydd yn y Ganolfan Alwadau yn siarad Cymraeg. Yn ystod Ch. 1 a 2 eleni, mae siaradwr Cymraeg wedi bod ar gael 92.7% o'r amser. Mae hyn yn cael ei olrhain ar bob adeg.

Does dim negeseuon awtomatig ar gyfer galwadau i'r 'hen' switsfyrddau (dydy'r rhif yma ddim yn cael ei gyhoeddi erbyn hyn) ond mae galwyr yn cael eu cyfarch yn ddwyieithog, ac mae pobl sydd am gyfathrebu yn Gymraeg yn cael eu trosglwyddo i'r wifren iaith Gymraeg.

Mae apwyntiadau iBobUn yn cael eu cynnig yn Gymraeg ar yr adeg trefnu.

Gwefan

Mae gan y wefan 'ragdudalen' fel y gall unrhyw ddefnyddiwr ddewis Cymraeg neu Saesneg ar y dudalen lanio, ac o fewn unrhyw dudalen, drwy ddefnyddio'r botwm 'Cymraeg'.

Mae'r safle a'r cynnwys yn cael eu datblygu gyda chymorth Gwasanaethau'r Gymraeg er mwyn sicrhau bod cynnwys a phrosesau gwefan y Cyngor yn bodloni'r Safonau Cymraeg newydd.

Mae INFORM hefyd wedi cael ei datblygu i gefnogi gwasanaethau gwe dwyieithog er bod y cynnwys yn cael ei reoli mewn man arall (Cyfathrebu a Marchnata).

Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)

Mae TGCh yn cefnogi darparu gwasanaethau yn Gymraeg yn y Cyngor, yn unol â Safonau'r Iaith Gymraeg.

Ac yntau'n wasanaeth cymorth, dydy TGCh ddim yn cefnogi darparu'r iaith Gymraeg ar gyfer y cyhoedd yn uniongyrchol. Yn wahanol i lawer o Awdurdodau Lleol eraill, dydy'r gwasanaeth ddim yn gyfrifol am (nac yn berchen ar) Wefan y Cyngor na'r sianeli Cyfryngau Cymdeithasol eraill a fyddai'n darparu cynnwys neu wybodaeth ar gyfer y cyhoedd yn y ddwy iaith.

Serch hynny, mae'r gwasanaeth yn gyfarwydd â Mesur y Gymraeg ac yn cydymffurfio ag ef.

Mae'n darparu'r cymorth canlynol ar gyfer gwasanaethau mewnol:

Troedynnau e-bost dwyieithog, gwas 'allan o'r swyddfa'

Negeseuon e-bost cyffredinol i bob aelod o staff, aelodau ac ysgolion yn ddwyieithog.

Gosod offer rhyngwyneb iaith Gymraeg drwy MS Office (Cysgeir) i holl staff y Cyngor. Yn ogystal â hyn,

Cynnig offer meddalwedd cyfieithu iaith Gymraeg (Cysill) y mae modd i staff ei defnyddio os oes angen.

Cynnig cymorth Desg Wasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg

Cynorthwyo Ysgolion Cyfrwng Cymraeg i ddarparu TGCh

Cefnogi prynu systemau a meddalwedd iaith Gymraeg

Gofal y Strydoedd a Gwastraff

Mae'r gwasanaeth yn adolygu ac yn gweithio tuag at gydymffurfio'n llawn â'r Safonau Iaith o ran dogfennau polisi, gohebiaeth a chyswllt wyneb yn wyneb â'r cyhoedd.

Mae llythyrau, taflenni a phosteri safonol yn cael eu paratoi yn Gymraeg a Saesneg. Rydyn ni hefyd yn sicrhau bod unrhyw wybodaeth sy'n ymddangos ar ein gwefan yn ddwyieithog hefyd ac ers y cyfarfod diwethaf, rydyn ni wedi edrych ar ein tudalennau gwe i sicrhau bod gwybodaeth ddwyieithog yn cael ei rhoi.

Rydyn ni'n hysbysu staff newydd o'n gofynion gwasanaeth o dan Fesur yr Iaith Gymraeg. Ers yr asesiad diwethaf, rydyn ni wedi parhau i nodi ac annog staff sy'n awyddus i gael hyfforddiant gloywi neu sydd am ddechrau cwrs Cymraeg llafar i ddechreuwr. Rydyn ni wedi diweddarau ein ffeiliau hyfforddiant gan nodi pa aelodau o staff yn y gwasanaeth sy'n rhugl ac yn rhannol rugl wrth sgwrsio yn Gymraeg.

Mae'r gwasanaeth yn ymdrechu i ddarparu cyfleoedd hyfforddiant ac yn sicrhau bod pob aelod o staff wedi'i hyfforddi'n briodol ac yn gyfarwydd â pholisïau'r Cyngor. Er mwyn sicrhau parhad o ran darparu gwasanaethau, mae dulliau amgen o gyflwyno hyfforddiant a chodi ymwybyddiaeth yn cael eu hystyried, er enghraifft, hyfforddiant bore bach ar gyfer gweithredwyr gwastraff a glanhau mewn depos.

Trafnidiaeth

Mae'r Gwasanaeth Trafnidiaeth wedi croesawu'r Safonau Iaith newydd ac yn unol â hynny, mae wedi ehangu'r gwasanaethau y mae'n eu darparu trwy gyfrwng y Gymraeg. Rydyn ni wedi hysbysu'r staff o ofynion y Safonau Iaith newydd ac yn gwneud pob ymdrech i sicrhau nad yw'r iaith Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth ddarparu gwasanaethau. Mae 31.5% o'r disgyblion (3,619) sy'n cael eu cludo i'r ysgol yn mynd i ysgolion cyfrwng Cymraeg. Oherwydd hyn, yn draddodiadol, mae'r gwasanaeth wedi paratoi'i bolisïau a'i lythyron safonol yn y ddwy iaith, ond, ers mis Ebrill 2016, rydyn ni wedi ymdrin â chwe ymholiad dros y ffôn yn Gymraeg. Mae tri aelod o staff yn y gwasanaeth â meistrolaeth resymol ar y Gymraeg, ar lafar

ac yn ysgrifenedig. Mae pump wedi cael hyfforddiant cychwynnol sylfaenol ac mae nifer wedi nodi eu bod nhw'n awyddus i ddysgu Cymraeg.

Mae ei amserlenni bws ochr y ffordd yn ddwyieithog, ynghyd â'r holl ddeunydd sy'n hyrwyddo gweithgareddau'r gwasanaeth ar wefan y Cyngor. Dydyn ni ddim wedi derbyn unrhyw gwynion ynglŷn â defnydd y gwasanaeth o'r iaith Gymraeg. Ystyriwyd y byddai'r cynigion i godi tâl am ddefnyddio elfennau disgresiynol y Polisi Cludiant Ysgol a'r refersiwn dilynol i'r polisi blaenorol, ill dau, yn cael effaith sylweddol ar y gymuned iaith Gymraeg, ond ystyriodd yr Asesiadau Effaith ar Gydraddoldeb y byddai'r effaith yn sylweddol cadarnhaol oherwydd ei fod e'n sicrhau y byddai gwasanaeth cludiant ysgol yn cael ei ddarparu o hyd mewn modd cyson a theg.

Gwasanaethau'r Celfyddydau

Mae'r gwasanaeth yn cyflwyno achlysuron iaith Gymraeg yn rhan o'i raglen o ddigwyddiadau er enghraifft, 'Welsh is Magic', sef cynhyrchiad Cymraeg sy'n anelu at gynyddu medrau iaith Gymraeg mewn ysgolion cynradd Saesneg.

Mae nifer o ddramâu Cymraeg a dwyieithog gan gynnwys 'Dau' a 'The Good Earth' wedi cael eu perfformio yn Theatr y Parc a'r Dâr ac yng Ngarth Olwg. Mae Theatrau RhCT yn parhau i gefnogi Garth Olwg gyda'i raglen o ddigwyddiadau proffesiynol er mwyn sicrhau bod darpariaeth celfyddydau yn parhau i fodoli yn ardal Pontypridd yn dilyn trosglwyddo asedau cymunedol Gwasanaeth Celf y Miwni. Mae'r lleoliad yma hefyd yn galluogi cynyrchiadau Cymraeg y gwasanaeth i gysylltu â chynulleidfa mor eang ag sy'n bosibl.

Mae'r gwasanaeth yn sicrhau bod trigolion yn gallu cael mynediad at wybodaeth marchnata yn eu dewis iaith. Mae fersiwn Cymraeg o'r llyfryn 'Live' (sef 'Yn Fyw') yn cael ei baratoi ochr yn ochr â'r fersiwn Saesneg. Mae'r ddau fersiwn yn cael eu harddangos ar silffoedd fel eu bod nhw yr un mor amlwg â'i gilydd.

Mae'r arwyddion yn y theatrau yn cael eu darparu mewn fformat sy'n cydymffurfio â'r Safonau. Mae cyfrifon Facebook a Twitter y gwasanaeth yn cael eu diweddarau yn y ddwy iaith fel arfer drwy gynllunio'r negeseuon ymlaen llaw a rhoi amser i'w cael nhw wedi'u cyfieithu. Mae cyfarchiad ffôn y swyddfa docynnau yn ddwyieithog ac mae holl staff y swyddfa docynnau wedi cael hyfforddiant Cymraeg sydd wedi'i ddarparu gan y Cyngor. Mae'r gwasanaeth wrthi'n gweithio ar ddatblygu gwefan ddwyieithog newydd a dylai hon fod yn fyw yn y Flwyddyn Newydd.

Mae'r gwasanaeth yn cyflogi nifer o siaradwyr Cymraeg o fewn ei garfanau ac ar draws ei lefelau amrywiol. Mae staff eraill yn cael eu hannog i fanteisio ar yr hyfforddiant Cymraeg sy'n cael ei gynnig gan y Cyngor.

Mae Swyddogion Datblygu'r Diwydiant Celfyddydau a Chreadigol yn cyflogi nifer o hwyluswyr gweithdy sy'n siarad Cymraeg ac felly mae gweithdai celfyddydau dwyieithog a chyfrwng Cymraeg yn cael eu darparu yn rhan o'i raglen.

Mae'r gwasanaeth yn awyddus i sicrhau bod staff blaen tŷ a staff y bar yn ymgymryd â hyfforddiant Cymraeg i sicrhau bod y cwsmeriaid yn cael eu croesawu i'r theatrau yn y ddwy iaith. Mae'r gwasanaeth hefyd yn ystyried anghenion ieithyddol yn rhan o'i brosesau recriwtio.

Adnoddau Dynol

Grŵp Llywio'r Cabinet ar Faterion y Gymraeg - Adnoddau Dynol

Mae gweithgor a chynllun gweithredu wedi cael eu sefydlu i sicrhau cydymffurfiaeth â Safonau'r Iaith Gymraeg. Mae'r polisiau wedi cael eu hadolygu ac yn cael eu cyfieithu. Y camau nesaf yw datblygu strategaeth cyfathrebu ar gyfer rhannu'r polisiau a sefydlu mecanwaith monitro ar gyfer adolygu'r defnydd o'r polisiau.

Dydy Ffynhonnell RhCT (RCT Source) ddim yn cynnig yr e-ddysgu i gyd yn Gymraeg. Mae rhai modiwlau wedi cael eu cyfieithu, ond does dim digon o staff i droi'r wybodaeth yn ddogfennau Word ar gyfer y Garfan Cyfieithu, felly mae'r gwaith yn symud yn ei flaen yn araf iawn.

Mae e-recriwtio yn cael ei ddefnyddio i fonitro statws hanfodol/dymunol y Gymraeg.

Bydd Adnoddau Dynol hefyd yn cynorthwyo'r Cyngor gyda'r Archwiliad o Sgiliau Cymraeg.

Gweithredol

Mae staff Adnoddau Dynol yn ateb y ffôn yn Gymraeg. Mae negeseuon e-bost a deunydd darllen yn cydymffurfio â'r Safonau. Mae ffurflen damweiniau'r Cyngor a'r holl ganllawiau diweddar (o 2015 ymlaen) ar gyfer ysgolion ar gael yn Gymraeg.

Rydyn ni wedi cynnal archwiliad o nifer y siaradwyr Cymraeg yn Adnoddau Dynol ac o ganlyniad, mae grŵp ymarfer yr iaith Gymraeg wedi cael ei sefydlu a bydd amryw o aelodau o staff yn ymgymryd â chysiau datblygu medrau Cymraeg.

Mae grŵp craidd o staff wedi cael ei nodi i dderbyn galwadau gan gwsmeriaid sy'n dymuno siarad Cymraeg.

Gwasanaethau Cyflogaeth

Mae'r staff wedi derbyn hyfforddiant i wella'u Cymraeg llafar. Serch hynny, mae angen i'r gwasanaeth yma wella er mwyn ateb y galw posibl.

Mae'r holl wybodaeth sy'n cael ei darparu ar gyfer ysgolion yn ddwyieithog gan gynnwys polisiau a gweithdrefnau, a dogfennau ategol.

Pan fydd swyddi yn dod yn wag, bydd adolygiad o anghenion y gwasanaeth o ran y Gymraeg yn cael ei gynnal er mwyn asesu lefel y medr iaith Gymraeg sydd ei angen.

Twristiaeth

Yn y gwasanaeth yma, mae'r holl hysbysebion, nwyddau, y wefan ac ati, yn cydymffurfio â'r Safonau newydd. Caiff hyn ei drafod mewn cyfarfodydd rhanbarthol rheolaidd ac yn flaenoriaeth ar gyfer yr holl ymgyrchoedd rydyn ni'n eu datblygu.

Bu'r Swyddog Twristiaeth yn mynychu cwrs Cymraeg i Oedolion gyda'r nos yn 2007 (Cwrs Mynediad) a chwblhaodd y Cwrs Sylfaen yn 2009, sydd yn rhoi gwybodaeth sylfaenol o'r iaith Gymraeg. Erbyn hyn, mae'r swyddog yn gallu darllen ac yn deall sgwrs. Mae'r Swyddog Twristiaeth wedi mynychu cyfarfodydd Rhondda Cynon Taf. Diben y cyfarfodydd yma oedd codi ymwybyddiaeth o'r Mesurau Cymraeg newydd a'u roi nhw ar waith. Roedd hyn yn cynnwys ateb y ffôn yn ddwyieithog, a chreu a defnyddio llofnod e-bost Cymraeg.

Os oes maes sy'n aneglur, bydd y Swyddog Twristiaeth yn cysylltu â'r Uned Cyfieithu am eglurhad.

Hyd yma, does dim cwynion wedi bod yn y Gwasanaeth yn ymwneud â diffyg Cymraeg, na defnydd amhriodol ohoni.

Mae'r holl hysbysebion, nwyddau, y wefan, negeseuon e-bost ac ati, yn cydymffurfio â'r Safonau newydd.

Cymraeg yw iaith gyntaf y Cydlynnydd Achlysuron amser llawn ac felly, mae modd i ni gynnig y gwasanaeth yn Gymraeg a Saesneg.

Mae'r staff yn cael eu hannog i fynychu cyrsiau, ateb y ffôn yn ddwyieithog a bod â llofnod e-bost dwyieithog hefyd. Mae'r peiriant ateb canolog â neges ddwyieithog.

Mae ein harolwg bodlonrwydd cwsmeriaid ar gael yn Gymraeg ac yn Saesneg, ac yn ein cronfa o Gynorthwyr Achlysuron Achlysurol, mae tri o siaradwyr Cymraeg.

Addysg i Oedolion

Mae 38% o'r staff yn siarad Cymraeg ar lefel dechreuwr, canolradd neu'n rhugl (o'i gymharu â 30% yn 2014/15). O'r rhain, mae 23% yn siaradwyr rhugl ac mae 15% yn ddysgwyr. O ganlyniad, mae'r gwasanaeth yn gallu ymdrin â gofynion cwsmeriaid yn Gymraeg os bydd angen. Mae pob aelod o staff yn gyfarwydd â gofynion y Safonau iaith Gymraeg ac fe ddylen nhw fod yn gwbl effro o'u cyfrifoldebau o safbwynt darparu gwasanaethau o dan Ddeddf yr Iaith Gymraeg (Cymru) 2011 a'r Hysbysiad Cydymffurfio terfynol a gafodd ei gyflwyno i'r Cyngor ar 30 Medi 2015 (wedi'i ddiwygio yn dilyn apêl ym mis Medi 2016).

Mae medrau iaith Gymraeg nifer o staff ar y lefel uchaf fel na chaiff unrhyw waith ysgrifenedig ei gyfeirio at y garfan cyfieithu gan y gwasanaeth addysg i oedolion gan ei fod e i gyd yn cael ei wneud o fewn y gwasanaeth.

Mae'r gwasanaeth yn gweithio'n agos gydag ystod eang o sefydliadau a grwpiau cymunedol cyfrwng Cymraeg ac, ynghyd â llyfrgelloedd, yn hanfodol wrth alluogi'r grwpiau yma i gyfarfod a ffynnu.

Mae'r Gwasanaeth Addysg i Oedolion, drwy ei ganolfan yng Ngarth Olwg, yn hwyluso:

Dosbarthiadau Cymraeg

Cylchoedd rhieni a phlantos bach cyfrwng Cymraeg

Dramâu a pherfformiadau theatr Cymraeg

Ystod eang o weithgareddau cyfrwng Cymraeg i blant a phobl ifainc

Mae'r amgylchedd dwyieithog a'r diwylliant cadarnhaol sydd wedi'u creu yng Ngarth Olwg wedi bod yn hanfodol i hyrwyddo'r iaith Gymraeg yn yr ardal. Mae'r gwaith yma'n gynyddol bwysig gan y bydd yn ffurfio rhan bwysig o Strategaeth y Cyngor ar gyfer hybu a hwyluso'r iaith Gymraeg yn y sir fel sy'n ofynnol o dan Safon 145 o Reoliadau'r Iaith Gymraeg (2015).

Staff Addysg sydd ddim gweithio yn yr ysgolion

Mae penodi siaradwyr Cymraeg i swyddi penodol, wrth iddyn nhw ddod yn wag, wedi cryfhau medrau iaith mewn meysydd perthnasol, er enghraifft, mae penodi swyddog Hysbysiadau cosb benodedig wedi sicrhau bod modd ymdrin ag ymholiadau technegol a chyfreithiol yn y maes yma yn uniongyrchol drwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae'r Gwasanaeth Ymgysylltu a Chyfranogiad leuenctid wedi sicrhau fod darpariaeth Gymraeg ar gael yn yr holl ysgolion cyfrwng Cymraeg ac mae gan bob agwedd ar y gwasanaeth yma siaradwr Cymraeg. Mae'r cynnwys newydd ar wefan Wicid erbyn hyn yn ddwyieithog, er bod cynnwys o'r gorffennol sydd dim ond ar gael yn Saesneg.

Fel roedd y sefyllfa ym mis Mehefin 2016, roedd 65 o staff addysg, sydd ddim yn gweithio yn yr ysgolion, yn rhugl yn y Gymraeg, a nododd 9 eu bod nhw'n 'eithaf rhugl'.

Mae'r gwasanaeth wedi sicrhau bod yr holl ddeunyddiau ysgrifenedig sydd ar gael i'r cyhoedd yn cael eu paratoi yn Gymraeg ac yn Saesneg. Mae'r holl wybodaeth ar-lein ar wefan y Cyngor, gan gynnwys ceisiadau ar-lein, ar gael yn ddwyieithog erbyn hyn.

Gwasanaeth y Llyfrgelloedd

Mae 24% o staff y llyfrgelloedd yn siarad Cymraeg ar lefel dechreuwr, canolradd neu rugl (sef cynnydd o 4% ar y flwyddyn flaenorol o ganlyniad i adleoli 2 siaradwyr Cymraeg rhugl). O ganlyniad, mae'r gwasanaeth yn gallu ymdrin â gofynion cwsmeriaid yn Gymraeg os bydd angen. Mewn llyfrgelloedd lle nad oes staff sy'n siarad Cymraeg yn rhugl, mae system ar waith i sicrhau bod modd atgyfeirio unrhyw gwsmer sy'n ymweld â llyfrgell neu'n cysylltu â hi i siaradwr Cymraeg os oes angen. Mae pob aelod o'r Gwasanaeth Llyfrgelloedd wedi cael hyfforddiant ynglŷn ag Ymwybyddiaeth o'r iaith Gymraeg a hyfforddiant iaith Gymraeg sylfaenol eleni. Mae hyn yn cynnwys staff achlysurol ac felly, dylai pob aelod o staff fod yn gwbl effro i'w cyfrifoldebau o safbwynt darparu gwasanaethau, o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 a'r Hysbysiad Cydymffurfio terfynol a gafodd ei gyflwyno i'r Cyngor ar 30 Medi 2015 (wedi'i ddiwygio yn dilyn apêl ym mis Medi 2016). Bydd yr hyfforddiant yma'n ffurfio rhan o'r holl sesiynau cyflwyno/sefydlu yn y dyfodol a bydd unrhyw aelod o staff sy'n awyddus i wella'i fedrau iaith Gymraeg yn cael ei gynorthwyo i wneud hynny.

Mae'r llyfrgelloedd yn darparu:

Dosbarthiadau Cymraeg

Clybiau Llyfrau cyfrwng Cymraeg

Cylchoedd rhieni a phlantos bach cyfrwng Cymraeg

Cymraeg i Blant

Sesiynau ysgrifennu creadigol yn Gymraeg drwy weithio mewn partneriaeth

Gwaith gyda phartneriaid megis Cyngor Celfyddydau Cymru i hyrwyddo gweithgareddau fel Bardd Plant Cymru

Mae hyn yn golygu bod digon o gyfle i staff ymarfer eu Cymraeg yn eu llyfrgelloedd ac mae hyn yn cael ei annog gan reolwyr ac aelodau o'r cyhoedd sy'n siarad Cymraeg a thiworiaid sy'n defnyddio'u hadeiladau. O ganlyniad, mae amgylchedd meithringar fydd, gobeithio, yn cefnogi datblygu sgiliau staff.

Mae'r holl ddogfennau a phosteri cyhoeddus sy'n cael eu paratoi yn uniongyrchol gan y gwasanaeth, yn cydymffurfio â pholisi iaith Gymraeg y Cyngor, ac yn benodol, â'r rheoliadau statudol o dan Safonau'r Iaith Gymraeg a gafodd eu cyflwyno yn 2015. Mae posterï a thafleuni byr erbyn hyn yn cael eu cyfieithu i'r Gymraeg yn fewnol ac mae dogfennau hwy yn cael eu hanfon at y Garfan Cyfieithu.

RHONDDA CYNON TAF COUNTY BOROUGH COUNCIL

WELSH LANGUAGE CABINET STEERING GROUP

19TH JUNE 2017

**WELSH LANGUAGE STANDARDS COMPLIANCE REPORT
TO THE WELSH LANGUAGE COMMISSIONER
2016 – 2017**

**REPORT OF THE DIRECTOR OF EDUCATION AND LIFELONG
LEARNING IN DISCUSSION WITH THE RELEVANT PORTFOLIO HOLDER
CLLR G. HOPKINS**

AUTHORS: Wendy Edwards, Head of Community Learning (01443 744111)
Steffan Gealy, Service Manager, Welsh Language Services
(01443 570002)

1. PURPOSE OF THE REPORT

- 1.1 The purpose of the report is to provide the Welsh Language Steering Group with a copy of the Welsh Language Standards Compliance Report 2016 – 2017.

2. RECOMMENDATIONS

It is recommended that the Welsh Language Cabinet Steering Group:

- 2.1 Note the content of the report;
- 2.2 Recommend the report for publication on Rhondda Cynon Taf County Borough Council's website and made available in each of the authority's offices that are open to the public by no later than 30 June 2017.
- 2.3 Make arrangements for publicising the fact that the annual report has been published.

3. REASONS FOR RECOMMENDATIONS

3.1 Standards 158, 164 and 170 of the Compliance Notice issued under section 44 of the Welsh Language (Wales) Measure 2011 requires the Council to produce a report (an “annual report”) in relation to each financial year which deals with the way in which the Council has complied with:

- the service delivery standards with which the Council were under a duty to comply during the year in question
- the policy making standards with which the Council were under a duty to comply during the year in question
- the operational standards with which the Council were under a duty to comply during the year in question

4. BACKGROUND

4.1 Rhondda Cynon Taf received its final Compliance Notice from the Welsh Language Commissioner on 30th September 2015 which outlined the Council’s duty to meet 171 of the statutory Welsh Language Standards established by the Welsh Government under the Welsh Language (Wales) Measure 2011. An application to challenge 14 of the Standards was presented to the Commissioner on 29 March 2016.

4.2 The first Welsh Language Standards implementation date was the 30th of March 2016. As such, last year’s report only covered the first two days of implementing the Standards (the 30th and 31st of March 2016.)

4.3 This year’s report provides information on the first full year of implementing the Standards and unlike past annual reports under the Council’s Welsh Language Scheme which needed to be formally submitted to the Welsh Language Commissioner, is instead, required to be published on the Council’s website and made available in each of the Council’s offices that are open to the public no later than 30 June 2017.

4.4 The Council is also under statutory duty to publicise the fact that it has published an annual report.

4.5. As well as complying with the aforementioned Standards in 3.1, this year’s annual report must include the following:

- (1) *the number of complaints that you received during the year which relates to the Council's compliance with the (i) service delivery (ii) policy making (iii) operational standards with which it was under a duty to comply*
- (2) *the number of employees who have Welsh language skills at the end of the year in question*
- (3) *the number of members of staff who attended training courses you offered in Welsh during the year in question*
- (4) *the percentage of the total number of staff who attended training courses you offered in Welsh during the year in question*
- (5) *the number of new and vacant posts that you advertised during the year which were categorised as posts where - (i) Welsh language skills were essential, (ii) Welsh language skills needed to be learnt when appointed to the post, (iii) Welsh language skills were desirable, or (iv) Welsh language skills were not necessary during the year in question.*

5. NEXT STEPS

- 5.1 If the Welsh Language Cabinet Steering Group decides to recommend the Language Standards Compliance Report for approval, it will be published, disseminated and publicised according to Standards 158, 164 and 170.
- 5.2 It is anticipated that the Welsh Language Commissioner will feedback on the annual report with recommendations during the autumn.

6. EQUALITY AND DIVERSITY IMPLICATIONS

- 6.1 An Equalities Impact Assessment is not required.

7. CONSULTATION

- 7.1 A consultation process was not required for this report, although all service areas contributed data to the report via their service self-evaluations.

8. FINANCIAL IMPLICATION(S)

- 8.1 There are no financial implications aligned to this report. However, there may be costs and resources as yet not fully ascertained in respect of implementation of any recommendations by Welsh Language Commissioner as well as continued implementation of the 171 Standards. Non-compliance with a standard could incur financial penalties of up to £5,000.

9. LEGAL IMPLICATIONS OR LEGISLATION CONSIDERED

- 9.1 Welsh Language (Wales) Measure 2011 and Welsh Language Statutory Standards 2015 regulate this area of work.

10. LINKS TO THE COUNCIL'S CORPORATE PLAN / OTHER CORPORATE PRIORITIES

- 10.1 The Welsh language is a cross-cutting theme in the Corporate Plan and underpins all corporate priorities as the Council is required to comply with the amended Compliance Notice issued by the Welsh Language Commissioner in September 2016.

11. CONCLUSION

- 11.1 This is the second annual monitoring report published by the Council in respect of the way it has complied with the statutory Standards with which it under duty to comply with under the Welsh Language (Wales) Measure 2011 and although it is recognised that further work must be done, the report outlines the good progress made by service areas in embedding arrangements for delivering services through the medium of Welsh.

STRONG HERITAGE | STRONG FUTURE
RHONDDA CYNON TAF
TREFTADAETH GADARN | DYFODOL SICR

RHONDDA CYNON TAF
COUNTY BOROUGH COUNCIL

Welsh Language Standards Compliance Report to the
Welsh Language Commissioner
2016 – 2017

Prepared in accordance with the requirements of the
Welsh Language (Wales) Measure 2011

June 2017

CONTENTS

Introduction	page 1
Welsh Language Services Unit	page 3
Complaints	page 5
Staff Welsh Language Skills	page 6
Training	page 6
Recruiting to Empty Posts	page 7
Contact Details for Further Information	page 8
Appendix 1 – How the Council have Complied	page 9

INTRODUCTION: Welsh Language Standards

Rhondda Cynon Taf received its final Compliance Notice from the Welsh Language Commissioner on 30th September 2015 which outlined the Council's duty to meet 171 of the statutory Welsh Language Standards established by the Welsh Government under the Welsh Language (Wales) Measure 2011. An application to challenge 14 of the Standards was presented to the Commissioner on 29 March 2016. Following consolidation and further consultation, the Welsh Language Commissioner determined that no action should be applied to 9 of the Standards which were subject to challenge and a variation should be applied to 5 of the Standards which were subject to challenge. The amended Compliance Notice was presented to RCTCBC on 9th September 2016.

Vision

Rhondda Cynon Taf Council is committed to creating an environment which encourages residents to use Welsh in their interaction with the council and supporting staff to use Welsh in the workplace.

Governance and accountability

In 2014 the Council established a Welsh Language Cabinet Steering Group as a sub-committee of the Council's Cabinet. It is a cross-party group with community representation. The Welsh Language Cabinet Steering Group oversees strategic developments, considers reports from relevant departments on Welsh language issues, makes recommendations to the Council's Cabinet and monitors Council-wide developments. It has responsibility for assessing the Welsh Language Promotion Strategy Action Plan, monitoring the Council's progress as it seeks to meet the Welsh Language Standards.

A Working Group of Chief Officers has also been established to ensure that the required operational changes are implemented and to secure a collaborative approach that will support services to address any areas for improvement.

Links to Council Policies and Priorities: the Council's commitments under the Welsh Language Standards are integrated into the authority's planning documents including the Improvement Plan 2015, the Council's Strategic Equality Plan, the Welsh in Education Strategic Plan (WESP) and the Corporate Plan 2016-2020. The Council's priorities are also informed by recent legislation including the Wellbeing of Future Generations (Wales) Act 2015 and the Social Care

and Well-being Act, 2016 that place responsibility on the Council to strengthen the Welsh language. The former Act requires public bodies to work towards seven national goals, one of which is 'A Wales of vibrant culture and thriving Welsh Language,' while the latter requires public service organisations to take into account the care and support services they provide to people who speak Welsh.

Reporting

This year has continued to be a year of transition from implementing the Welsh Language Scheme under the Welsh Language Act 1993 to implementing the Welsh Language Standards under the Welsh Language (Wales) Measure 2011. Due to the variations applied to some of the Standards by the Welsh Language Commissioner following an appeals process, this report this report officially covers the relevant Standards with which the Council has a duty to comply.

The report will be published by 30 June in compliance with Standards 158, 164 and (along with Appendix 1) details how the council has complied with the following Supplementary standards:

Service Delivery Standards

Operational Standard

Policy Making Standard

The report also presents data on the required indicators: i.e.

- number of staff who have Welsh language skills (Standard 151)
- number of staff who attended training courses if offered in Welsh (Standards 128/152)
- percentage of the total number of staff who attended any above courses (Standards 128/152)
- number of new and vacant posts that were advertised during the year which were categorised as (i) Welsh language skills essential (ii) Welsh language skills needed to be learnt when appointed to the post (iii) Welsh language skills desirable (iv) Welsh language skills not necessary
- the number of complaints received

Welsh Language Services Unit

The Council recognises that the Welsh Language Standards are to be given a high priority given the risks involved in terms of non-compliance. It recognises whole Council support is needed in order to offer and promote Welsh language services from the first point of contact. The Council invests in a 13 (2016/2017) strong Welsh Language Services Unit which undertakes to support all services and to provide the following:

- advice and support for all service areas on their responsibilities under the standard.
- translation of public facing documents
- identification of areas of potential non-compliance
- referral of formal complaints regarding non-compliance to the Council's Complaints Officer
- recording of informal customer complaints and half yearly reporting of these to the Welsh Language Working Group
- reporting on developments to the Welsh Language Cabinet Steering Group Welsh Language Working Group
- facilitation of staff committees e.g. Welsh Language Working Group (Y Gweithgor)
- attendance at the Fforwm Iaith
- liaison with Welsh-medium community organisations as appropriate

To address the risks, the Welsh Language Services Unit has developed relationships with all service areas in order to support the implementation of Standards. Monitoring systems are in place to ensure that any service led procedures facilitate the intended outcome of normalising use of the Welsh language and encouraging greater use.

The Welsh Language Services Unit has updated the Council's Welsh Language Policy/Staff Guidance to reflect the new statutory requirements. Additional budget was also secured, against trend, to allow for re-structure and increase in Translation Unit capacity.

All Chief Officers and Service Managers continued to be briefed during 2016/2017 to ensure understanding of how services are affected by the statutory Standards in order that services continue to address specific requirements and implications. In addition, budget was secured so that all front line staff attended a 3-hour training session. The training included understanding Standards that apply to customer service staff and how they affect their role and the importance of high quality customer service to all customers. Training also include language sessions i.e.

basic Welsh language greetings and conversations and continuing presentations by the Welsh Language Officer.

Guidance documents continued to be produced and disseminated including: *Welsh: What's Changed* brochure distributed to staff, available as pdf via intranet; *Extended Guidelines for Employees* and *Welsh @your fingertips* ICT brochure; mouse mats with key greetings.

As part of the Council's requirements to prepare a 5 year strategy under Standard 145, a public consultation took place between April and July 2016 with residents across Rhondda Cynon Taf to gather feedback on their priorities for Welsh Language services (April – June 2016). Consultation was also conducted with Menter Iaith, members of the Fforwm Iaith (Welsh Language Strategic Group in Rhondda Cynon Taf), the Council's Senior Leadership Team, internal Council services and Members of the Welsh Language Cabinet Steering Group. The results of the consultation informed the 5 year strategy developed in collaboration with Sbectrwm, an organisation that has extensive experience of language planning; Menter Iaith and members of Fforwm Iaith, Council Services and Elected Members.

Additionally, the Welsh Language Services Unit secured the services of two graduate officers to undertake a research project (on-going) to promote Welsh Language provision within the local communities. The main aims of this project are to:

- To examine the current level of Welsh language and bilingual services provided by the Tackling Poverty Programme, Communities First and work clubs commissioned by them;
- To identify gaps in Welsh language skills possessed by those involved in the delivery of such programmes, work clubs and activities;
- To provide recommendations to the project sponsor that can help inform the authority's strategy to satisfy the Welsh Language Standards within their processes and procedures.

A report will be presented in 2017/2018 drawing on evidence and data gathered.

Building on the healthy relationship between the Welsh Language Services Unit and other cross cutting service areas, it was agreed that due to the significance of the Standards, all service areas were required to report relevant developments in their Annual Service Self-Evaluation.

The details noted in each Service Self-Evaluation are at Appendix 1 in accordance with Standards 158, 164 and 170.

COMPLAINTS: STANDARD 158(2) 164(2) 170(2)(d)

The following complaints were received 2016 - 2017:

Complaint Date	Nature	Via	Outcome / Response
July 2016	Leisure services: Allegation of failure to comply with Welsh Language Standards 81 and 84 with which the Council has a duty to comply.	Welsh Language Commissioner	<p>On-going as at 31 March 31 2017.</p> <p>Standard 81: Following investigation by the Welsh Language Commissioner, the proposed finding is that Rhondda Cynon Taf County Borough Council has not failed to comply with standard 81 in this case, on the basis that the person offering the swimming lessons in Welsh on its behalf promotes the lessons and advertises them in Welsh.</p> <p>Standard 84: Following investigation by the Welsh Language Commissioner, the proposed finding is that Rhondda Cynon Taf County Borough Council has failed to comply with standard 84 in this case, on the basis that the Council does not offer swimming lessons in Welsh at a number of levels, although swimming lessons are offered at those levels in English. The Welsh Language Commissioner proposes that Council prepares an action plan which will state what</p>

			steps it will take in order to comply with standard 84 in relation to swimming lessons.
December 2016	Pensions service: Allegation of failure to comply with Welsh language Standard 1	Welsh Language Commissioner	On-going as at 31 March 31 2017. Proposed terms of reference of the Welsh Language Commissioner's investigation of a possible failure to comply with Welsh language Standards received on 23 March 2017.

STAFF WELSH LANGUAGE SKILLS: STANDARD 170(2)(a)

The section outlines the number of employees/post holders who had Welsh language skills at the end of 2016 – 2017 (April 2017). The figures are based on the records kept in accordance with Standard 151 based on the requirements of Standard 127.

Staff base*	Skill level: 	Fluent	%	Fairly fluent	%	Total	%
14,495	All staff	800	5.52	395	2.73	1,195	8.25
8,074	Schools based staff	564	6.99	327	4.05	891	11.04
6,421	Non-schools based staff	236	3.68	68	1.06	304	4.74

* staff base is not a headcount, it includes multiple employment i.e. an employee will be counted for every post that they hold. The staff bases also include casual employees

TRAINING FOR STAFF: STANDARD 170 (2) b+c

The following courses were provided between 2016 – 2017: The figures are based on the records kept in accordance with Standard 152 based on the requirements of Standard 128.

Recruitment & Advertising.

One face to face session has been run since September – none of the delegates required the course in Welsh.

Performance Management.

One face to face session has been run since September – none of the delegates required the course in Welsh.

Complaints and Disciplinary procedures – no courses provided

Induction – one induction session has been run for graduates and apprentices. None of the delegates required the course in Welsh

Dealing with public – one customer service course has been run since September – none of the delegates required the course in Welsh

Health & Safety – no face to face training has been delivered

RECRUITING TO EMPTY POSTS: STANDARD 170 (ch)

In 2016 – 2107 the following posts were advertised where Welsh skills were categorised. The figures are based on the records kept in accordance with Standard 154 based on the requirements of Standard 136.

Welsh language Skills	Learning requirement	0
Welsh Language Skills	Not required	85
Welsh Language Skills	Desirable	250
Welsh Language Skills	Essential	11

Further information:

Welsh Language Services Unit

Rhondda Cynon Taf County Borough Council

Pavilion A

Clydach Vale

Tonypandy

Rhondda Cynon Taf

CF40 2XX

Tel: 01443 570001

Appendix 1

How the Council has complied

The following details how the Council has complied with the relevant Standards during 16/17 based on individual Service Self-evaluation

Communities & Prosperity

A review to examine the Welsh language and bilingual services provided by the three tackling poverty programmes; Communities First, Flying Start and Families First was undertaken by Menter Iaith.

Good progress has been made in implementing the report recommendations. This includes: Identifying a designated officer to support the implementation of a strategic approach to planning and delivery of Welsh language provision across all programmes.

An audit of staff's Welsh language skills and capability.

Bilingual signage and promotional/publicity materials – all offices now have bi-lingual signage.

Good practice guides in addressing members of the public and service users by telephone – during August and September 2016 all staff have attended Hyfforddiant i Dderbynwyr/Receptionist training.

All staff now have a corporate bi-lingual email signature and access to the 'Welsh what's changed' documentation.

The creation of a single commissioning team as part of the Communities and Prosperity service ensures that the requirements of the Welsh Language standards are embedded into contracts commissioned by the service. Compliance and Monitoring Officers have been recruited to the team to ensure partners delivery against this requirement.

A review into all commissioned activity is currently taking place with the Welsh Language requirements a key focus of this work. The findings from this work will be used to inform future commissioning decisions.

Community Housing Service

In housing services there are 5 fluent Welsh speakers. Two staff members are also Welsh Learners and have been given time out of the office to attend Welsh classes, which have also been paid for by the service.

All staff have been made aware of the requirements of the Welsh Language Standards in team meetings and have been signposted to the training available on the intranet. Team Leaders have been tasked with ensuring that literature relating to services is translated.

Where personal information is collected e.g. housing application form, then language preference is requested. All staff answer the telephone in Welsh and Welsh is spoken frequently in the office and encouraged.

Adult Services

Work has continued in 2015/16 on the implementation of the 'More than Just Words' action plan that has been produced following the production of the Welsh Government strategic framework for Welsh language services in Health and Social Care.

Overall good progress is being made in Adult Services as we continue to move towards becoming an 'active offer' service, where we fully move the responsibility from the user to ask for services through the medium of Welsh, to a service which ensures it them.

In Adult Services, we make an active Welsh offer at the point of contact with First Response as all callers are requested to select the Welsh or English option. If the Welsh option is chosen the caller is diverted to a Welsh speaker at First Response. This offer is able to be progressed and supported through short term and long term services.

In 2015/16, we amended our information systems in order to allow us to record/reflect services users wishes in respect of verbal/written communications. Contact has also been made with known Welsh speakers to review their requirements.

We have continued to raise and promote language awareness among all staff. All staff are encouraged and opportunities provided to them to undertake Welsh language courses and refresher training for Welsh Speaker in the work environment.

All adult social care public facing information is translated including the information contained in the Council's website and DEWIS. Welsh on the wall posters have been distributed to our care homes with greetings and key phrases featuring on the posters. These are displayed in the home offices.

The 'Follow on strategic framework for Welsh language services in health, social services and social care 2016-19' will be adopted and resulting actions will update our 'More than Just Words' action plan and we will continue with a focus on understanding the Welsh language requirements of service users.

Adult Services: Transformation

Part 1

Each workstream within the regional implementation plan manages its own requirements to address the Welsh translation of any public material (e.g. the public consultation).

Formal documents resulting from work undertaken in the plan are all translated into Welsh (e.g. the older people's statement of intent, the carers strategy etc. all engagement and published material).

Part 2

The Social Care Workforce Training and Development

Workforce Data collected in December 2015 identified 157 social care workers across all the partnership providers who acknowledged any command of the Welsh language. Within the Local Authority 102 staff (mostly senior managers and social work staff) have been identified as confident to work with the public through the medium of Welsh.

All publications including training schedules are now bi-lingual.

All staff are aware of the Welsh Language requirements and how this fits into their role and service area.

Purchasing and Commissioning

The contract monitoring framework monitors each providers compliance of the Welsh Language Measure.

The team are aware that there is a Welsh speaker in the team to whom Welsh enquiries can be diverted.

All employees are offered and have access to Welsh language lessons and this is promoted via email circulars.

The Service Improvement & Welfare Rights Service

Front line services dealing directly with Service users make the active offer of communication in Welsh and arrangements have been made with Welsh speakers within the service to carry out such conversations as necessary. Service users preferring the medium of Welsh are highlighted within SWIFT. To date, no communication in Welsh has been requested.

All our public facing material contains a Welsh translation and the complaints Team make provision for people to have their case heard in Welsh if required.

Leisure, Parks & Bereavement

Registration & Bereavement Services

The services provide opportunities for marriage and civil ceremonies to be undertaken in Welsh.

All frontline staff have undergone Welsh language training.

New staff are required to undertake Welsh language training.

Records of requests for service delivery in Welsh are recorded for trend analysis.

Service delivery changes incorporate the medium of Welsh in all considerations.

Telephone systems upgraded for bilingual announcements.

Leisure Services

From the perspective of information provision, leisure sites are contributing well to meet the criteria of the Welsh Language Measure.

A programme of updates has begun for centre directional signage, and all facilities are being upgraded and building and development work is undertaken.

All leaflets, posters, banners etc, are provided by the Council's marketing team and these are fully bilingual and meet the criteria.

All staff have attended the Welsh Language training sessions and aware of their responsibilities under the Measure.

All recent procurement contracts have asked prospective suppliers to ensure that any fitness equipment information is available in Welsh, in order that customers can make informed choice when using equipment.

Children's Services

Children's Services are compliant with the Welsh language minimum standards. All Children's Services staff are aware of the Welsh language requirements and how this fits into their service area. Front line services dealing directly with service users make the active offer of communication in Welsh and arrangements have been made with Welsh speakers within the service to carry out such conversations as necessary. Service users preferring the medium of Welsh are highlighted within SWIFT.

Staff are encouraged and supported to attend training that enables them to learn Welsh. Managers have attended briefings and undertaken e-learning modules with regard to the Welsh language measures. Staff have been briefed and updated through team meetings

Both CTSB and CLA websites bi-lingual.

Correspondence about CLA CP to the public bilingual.

All publications bi-lingual.

Environmental Health, Trading Standards and Community Safety

Since the last service evaluation, we have taken action to ensure:

The training of front line staff who answer the phone and staff reception areas.

The promotion of Welsh Language Beginners training in teams without a current or adequate provision of Welsh speakers.

Forms and communications used by services to communicate with businesses are being produced bilingually.

There are officers who are proficient in Welsh within the service and a number happy to use Welsh in the course of their work and have done so.

We are working to collect information about people's language preferences, which is to be recorded on the Flare database, and currently offer that letters can be provided in Welsh if required.

Where Welsh language skills are identified on individual officer training plans, these are given a Priority 1 in the training needs evaluation by Senior Management.

As part of Trading Standards service agreement with TS Broadcast, information leaflets for both consumers and businesses are automatically uploaded to the internet in both English and Welsh.

Customer Care

The service is represented on the Welsh Language officer working group and provided a detailed response to the Welsh Language Measure and is included in the Corporate action plan monitoring arrangements.

Advisor Services (Contact Centre and One4aLL)

Contact Centre callers are greeted bilingually, with the Welsh language not treated less favourably than English. Each published number offers a bilingual greeting and a 'press 1' for Welsh option in 2016-17 to date - 0.4% of customers used this option.

14% of "day time" Contact Centre advisors are Welsh speaking and during Q 1 & 2 this year a Welsh speaker has been available 92.7% of the time and this is tracked at all times

Calls to 'old' Switchboards (no longer published) do not have automated messaging but are greeted bilingually and those who communicate in Welsh are transferred to the Welsh language line.

One4aLL appointments are offered in Welsh at the time of booking.

Website

The website has a 'splash page' so any user can select English or Welsh on the landing page and within any page using the 'Cymraeg' 'button'.

The site and content is developed with the support of the Welsh Language Service to ensure the Council's website content and processes meet the new Welsh Language Standards.

INFORM was also developed to support Bilingual web services although content is managed elsewhere (Comms and Marketing)

ICT

ICT provides services that support the provision of Welsh Language in the Council, in accordance to the [Welsh Language Standards](#).

As a support service, ICT does not directly support the provision of the Welsh Language to the public. Different to many other Local Authorities the service does not own, have accountability or responsibility for the Councils Website or Social Media channels which would provide content or information to the public both in English and Welsh.

However, the service is aware and compliant with the [Welsh Language Measure](#) and provide the following support to internal services -

Bilingual email footers, out-of-office assistants

Provide Global Email Messages to all staff, members and Schools bilingually.

Deployed Welsh Language Interface tools through MS Office (Cysgair) to all staff within the Council. As well at this,

Offer Welsh Language Translation software tools (Cysill) that can be deployed to staff as needed.

Can offer Service Desk assistance in both the medium of English & Welsh

Support Welsh Medium Schools in the provision of ICT

Support the procurement of Welsh language Systems and software

Streetcare & Waste

The service is reviewing and working towards full compliance with the Welsh Language Standards in terms of policy documents, correspondence and face to face contact with the public.

Standard letters, leaflets and posters are produced in both Welsh and English. We also ensure any information featured on our website is also bi-lingual and since the last meeting we have checked out web pages to ensure bi-lingual information is provided.

Staff are advised on induction on our service requirements under the Welsh Language Measure. Since the last assessment we have continued to identify and encourage staff who either would like refresher training or start a beginners course on conversational Welsh. We have updated our training files on who in the service are fluent and partially fluent in conversing in Welsh.

The service strives to provide training opportunities and ensure all staff are appropriately trained and aware of Council policies. In order to ensure continuity of service delivery alternative methods of training and awareness raising is considered e.g. early morning training for waste and cleansing operatives in depots.

Transportation

The Transportation Service has embraced the new Welsh Language Standards and accordingly has expanded the services it provides through the medium of Welsh. All staff have been advised of the requirements of the new Welsh Language Standards and every effort is taken to ensure the Welsh Language is treated no less favourably than the equivalent service provision in English. With 31.5% of pupils (3,619) being transported to a Welsh Language School, the service has traditionally provided its policies and standard letters bilingually but since April 2016, it has dealt with six telephone enquiries in Welsh. Three staff within the service have a reasonable knowledge of spoken and written Welsh, five have attended a basic introductory course and a number have indicated that they wish to learn Welsh.

Its roadside bus timetables are bilingual, together with all the material that promotes the service's activities on the Council's website. No complaints have been raised about the service's use of the Welsh Language. Proposals to charge for the discretionary elements of the School Transport Policy and the subsequent reversion to the previous policy were both considered to have a high impact on the Welsh Language community but the appropriate Equality Impact Assessments considered that the impact was substantially positive in its effects as it still ensured that school transport was provided consistently and equitably.

Arts Service

The service presents Welsh Language events as part of its events programme such as Welsh is Magic, a Welsh Language production aimed at increasing Welsh language skills in English primary schools.

A number of Welsh Language and bilingual drama pieces including *Dau* and *The Good Earth* have been presented at the Park & Dare Theatre and at Garth Olwg. RCT Theatres continues to support Garth Olwg with its programme of professional events in order to ensure arts provision remains in the Pontypridd area following the community asset transfer of the Muni Arts Service. This venue also enables the service's Welsh language productions to connect with as big an audience as possible.

The service ensures that residents are able to access its marketing information in their choice of language. A Welsh language version of the Live event brochure is produced alongside the English Language version. Both versions are given equal prominence in display racks.

The signage within the theatres is provided in a format that complies with the Welsh Language standards.

The service's Facebook and Twitter accounts are updated in both languages the majority of the time through scheduling posts and having content translated in advance. The box office telephone greeting is bilingual and all the box office staff have attended the Welsh language

training provided by council. The service is working on the development of a new bi-lingual website and this should be live in the New Year.

The service employs a number of Welsh speakers within its teams and across its various levels. Other staff are encouraged to access the Welsh Language training offered by the Council.

The Arts and Creative Industry Development Officers employ a number of Welsh-speaking workshop facilitators and provide both bilingual and Welsh Language arts workshops as part of its programme.

The service is keen to ensure that front of house and bar staff attend Welsh Language training to ensure that customers are welcomed into the theatres in both languages. The service also considers language needs as part of its recruitment processes.

HR

HR Welsh Language Working Group

A working group and action plan has been established to ensure compliance with the Welsh language standards. Policies have been reviewed and are being translated. Next steps are to develop a communication strategy for the communication of policies and to establish a monitoring mechanism for review of policy usage.

[RCT Source](#) does not offer all e-learning in Welsh. Some modules have been translated but there is little staff capacity to get information onto Word documents for the Translation Team and to create the Welsh modules so progress is very slow.

E-recruitment is being used to monitor the essential/desirable Welsh status.

HR will also be supporting the Council with the Welsh Skills Audit.

Operational

HR staff are answering the telephone in Welsh. E-mails and correspondence are in compliance. The Councils accident form and all recently produced (2015 on) guidance for schools are available in Welsh.

An audit has been undertaken of the number of Welsh Speakers in HR and subsequently a Welsh language practice group has been established and several staff members will be undertaking Welsh language development courses.

A core group of staff have been identified to take calls from customers who wish to speak through the medium of Welsh

Employment Services

staff have received training to improve conversational Welsh – however there is a need to strengthen this area of the service to meet potential demand

All information provided to Schools is bilingual including policies and procedures and supporting documentation

When posts become vacant a review of the Welsh language needs of the service area will be undertaken to assess the level of Welsh language skill required

Tourism

All tourism advertising, merchandise, website etc is in line with the new Welsh Standards. This is discussed at regular regional meetings as a priority for all campaigns we develop.

The Tourism Officer has attended Welsh for Adults evening courses in 2007 Cwrs Mynediad and in 2009 completed Cwrs Sylfaen, which provides a basic knowledge of the Welsh language and is able to read and understand a conversation. The Tourism Officer has attended, Rhondda Cynon Taf meetings, which were to raise awareness of the new Welsh Measures and implement them into their working practices including answering the telephone bilingually and the creation and use of a bilingual email signature.

If there is an area which is unclear the Tourism Officer will liaise with the Welsh Translation Unit to clarify.

To date there have been no complaints re: the lack of or inappropriate use of Welsh within the Service.

All advertising, merchandise, website, emails etc are in line with the new Welsh Standards.

The full time Event Coordinator is a fluent, first language, Welsh speaker and therefore is able to offer the service in Welsh as well as English.

Staff are encouraged to attend Welsh courses, answer the telephone bilingually and have a Welsh email signature. The central answer machine has a bilingual message.

Our customer satisfaction survey is available in both Welsh and English and in our bank of Casual Event Assistant there are three Welsh speakers.

Adult Education

38% of staff speak Welsh at beginner, intermediate or fluent levels (compared to 30% in 2014/15). Of these 23% are fluent Welsh speakers while 15% are learners. Consequently the service is capable of dealing with customer requirements in Welsh if required. All members of staff are fully briefed on the requirements of the Welsh Language Standards and should be fully aware of their responsibilities, from a service delivery perspective, under the Welsh Language (Wales) Measure 2011 and the Final Compliance Notice issued to the Council on 30th September, 2015 (amended, after appeal, in September 2016).

The Welsh language skills of a number of staff are of the highest level so that no written work is referred to the Council's translation team from the adult education service as it is all done within the service.

The service works closely with a wide range of Welsh-medium organisations and community groups and, along with libraries, is crucial in enabling these groups to meet and flourish.

The Adult Education Service through its centre at Gartholwg facilitates:

Welsh language classes

Welsh language Parent and Toddler groups

Welsh dramas and theatre performances

A wide range of Welsh-medium activities for children and young people

The bilingual environment and the positive culture created at Gartholwg has been crucial as a means of promoting the Welsh language within the area. This work is of increasing importance as it will form an important part of the Council's Strategy for promoting and facilitating the Welsh language in the county as required under Standard 145 of the Welsh Language Regulations (2015).

Education non-schools

Recruitment of Welsh speakers to specific posts as and when vacancies arise has strengthened language skills in relevant areas e.g., recruitment of a Welsh speaking Fixed penalty notices officer has ensured that technical and legal queries in this area can be dealt with directly via the Welsh language; SIMS IT training to schools can now be delivered in Welsh.

The Youth Engagement and Participation Service has ensured Welsh provision is available at all Welsh medium schools and all aspects of the YEP service now have a Welsh speaker available. New content on the Wicid website is now bilingual, although there remains some historical content only available in English.

As at June 2016, 65 non-school based staff in Education indicated they were fluent in Welsh, with a further 9 self identifying as 'fairly fluent'.

The service has ensured that all written materials available to the public are produced in both Welsh and English. All online information on the Council's website, including online applications, is now available bilingually.

Library Service

24% of library staff speak Welsh at beginner, intermediate or fluent levels (an increase of 4% on the previous year due to the redeployment of 2 fluent Welsh speakers into the service). Consequently the service is capable of dealing with customer requirements in Welsh if required. In libraries where there are no fluent Welsh-speaking staff a system is in place to ensure that

any customer who visits or contacts a library can be referred to a Welsh speaker if they wish to do so. All members of the Library Service have attended Welsh Language Awareness training and basic Welsh Language training this year. This includes casual staff so that every member of staff should be fully aware of their responsibilities, from a service delivery perspective, under the Welsh Language (Wales) Measure 2011 and the Final Compliance Notice issued to the Council on 30th September, 2015 (amended, after appeal, in September 2016). This training will form part of all future inductions and any staff who wants to improve their Welsh language skills will be supported to do so.

Libraries facilitate:

Welsh language classes

Welsh-medium Book Clubs

Welsh-medium Parent and Toddler Groups

Cymraeg i Blant

Creative writing sessions in Welsh through partnership working

Work with partners such as the Welsh Arts Council to promote activities such as Bardd Plant Cymru

This means that there is ample opportunity for staff to practice their Welsh within their libraries and this is encouraged by managers and by Welsh speaking members of the public and tutors who use their venues. Consequently there is a nurturing environment which it is hoped will support the development of staff skills.

All public documents and posters directly produced by the service comply with the Council's Welsh language policy and specifically the statutory regulations in relation to documentation under the Welsh Language Standards introduced in 2015. Posters and short leaflets are now produced in Welsh in-house with larger documents being referred to the Welsh Translation team.